

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TURIZM VA SPORT VAZIRLIGI
O'ZBEKISTON DAVLAT JISMONIY TARBIYA VA SPORT UNIVERSITETI**

**“JISMONIY TARBIYA, SPORT MASHG’ULOTLARI NAZARIYASI VA
USLUBIYATINING NAZARIY-AMALIY MUAMMOLARI”
XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN
2022 yil 29 yanvar**

**МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
"ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ - ПРАКТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ТЕОРИИ И
МЕТОДИКИ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ, СПОРТА"
29 январ 2022 год**

**THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
"THEORETICAL AND PRACTICAL PROBLEMS OF THEORY AND
METHODOLOGY OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORT"
January 29, 2022**

CHIRCHIQ - 2022

2. Мутахассислар суръатчи боксчиларда ҳаракатларнинг ҳар хил белгиларини бошқалардан олдин кўра билиш қобилиятини, портловчи кучни шакллантиришнинг муҳимлигини кўрсатишади.

3. Ҳайвончи боксчиларга сигналга тезкор реакция қилиш қобилиятини, ўзгарувчан ҳолатга мослашиш қобилиятини, ҳаракатларнинг ҳар хил белгиларини бошқалардан олдин кўра билиш қобилиятини ривожлантириш муҳим.

Адабиётлар:

1. <http://cribs.me/fizicheskaya-kultura/sportivnaya-orientatsiya-i-otbor-v-sporte-etapy-otbora-kriterii-otbora>
2. <http://www.fizkult-ura.ru/node/1299>
3. <http://www.fizkult-ura.ru/node/1303>
4. www.fizkult-ura.ru
5. Каримов М.А., Халмухамедов Р.Д. ва б. *Vokschilarning sport-pedagogik mahoratini oshirish*. Тошкент: “Lider Press”, 2011. - 471 б.
6. Мокеев Г.И., Ширяев А.Г. *Новое в теории и методике бокса. Монография /Уфимск. Гос. авиац. Техн. Ун-т. – Уфа, 2007. – 67 с.*
7. Морозов О.С. *О тестировании общей физической подготовленности детей 11-13 лет на этапе ранней спортивной специализации в боксе //Сб. науч. тр. молодых ученых /Под общ. ред. В.В. Ермакова. – Смоленск: СГИФК, 2011. – Вып. 8. – С. 62-65.*
8. Филимонов В.И., Нигмедзянов Р.А. *Бокс, кикбоксинг, рукопашный бой. – М.: ИНСАН, 2009. – С. 39-44.*
9. Халмухамедов Р.Д. *Бокс: Ўқув кўлланма.*-Тошкент: “Lider Press”.- 315Б.

ФУТБОЛ ҲАЙВОНЧИДА ТАКТИК ТАЙЁРЛАШ АҲАМИЯТИ

Ҳабибуллаев С.Х.- катта ўқитувчи

Анарбаев Д.К.- магистрант

Тошкент вилояти Чирчиқ давлат педагогика институти

Чирчиқ, Ўзбекистон

e-mail: sxabibullayev@cspi.uz.

Калим сўзлар: *Ҳужум ва ҳимоя ҳаракатлари, тактик фикрлаш, тактик тизимлар, жамоавий Ҳайвон, гуруҳли, индивидуал, ўзаро ҳаракатлар бирлиги.*

Ключевые слова: *Наступательные и оборонительные действия, тактическое мышление, тактические системы, командная игра, группа, личность, единица взаимодействия.*

Keywords: *Offensive and defensive actions, tactical thinking, tactical systems, team play, group, individual, interaction unit.*

Долзарблиги. Сўнгги йилларда халқимизнинг саломатлиги тўғрисида ғамхўрлик қилиш, маънавий ва жисмоний баркамол авлодни шакллантириш, миллионлар Ҳайвончи бўлган ва мамлакатимизда алоҳида ўрин тутадиган спортнинг футбол турига аҳолини, айниқса, ёшларни кенг жалб этиш бўйича бир қатор чора-тадбирлар амалга оширилиб келинмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 04 декабрдаги “Ўзбекистонда футболни ривожлантиришни мутлақо янги босқичга олиб чиқиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5887 фармонида бугунги кунда мамлакатимизда юқори иқтидорга эга бўлган ёш футболчиларни танлаш, саралаб олиш (селекция) тизими ва футбол инфратузилмасини янада ривожлантириш, футбол бўйича спорт мактаблари фаолиятини янги босқичга кўтариш, соҳа мутахассисларини тайёрлаш ва уларни моддий рағбатлантириш тизимини яхшилаш, ўтказилаётган мусобақалар савиясини юксалтириш каби масалалар долзарб вазифалардан бири бўлиб келмоқда [1].

Футбол ҳақиқий атлетик Ҳайвончи. У тезлик, чакқонлик, чидамлик, куч ва сакровчанлик каби хусусият-ларнинг ривожланишига ёрдам беради. Ҳайвончи давомида футболчи ўта юқори юкламадги

ишни бажаради ва бу нарса, ўз навбатида, инсоннинг функционал имкониятлари даражасини оширади ақлий-иродавий сифатларни тарбиялайди. Ўйин жамоавий курашнинг мураккаб вазиятида ўтади. Бунда ҳар бир жамоа энг яхши натижага эришиш учун барча билим ва имкониятларини ишга солади. Ўйин негизида ўйинчилари ягона ғалаба мақсадида бирлашган икки жамоанинг кураши ётади. Футбол ўйини давомида ҳар бир ўйинчи ўзининг шахсий фазилат (сифат)ларини кўрсатиш имкониятига эга, лекин шу билан бир каторда ўйин ҳар бир футболчининг шахсий интилишларининг умумий мақсадга бўйсунганини талаб этади. Шунинг учун футбол ўйинида тактик фикрлаш, тактик билимлар жуда муҳим ҳисобланади [2].

Тадқиқотнинг мақсади. Хужум ва ҳимоя тактик ҳаракатларини мақсадга эриштира оладиган энг қулай восита, усул ва шакллари аниқлашдан иборат.

Тадқиқот вазифалари. Тадқиқотни ташкил қилишда қуйидаги вазифалар белгиланади:

1. Жамоа рақибга нисбатан тўғри тактикани танлашда қандай омиллар муҳим эканлигини ўрганиш.

2. Ғалабага олиб келувчи тактик режалар ва тактик тизимларни ўрганиш.

Тадқиқот услублари. Илмий-услубий адабиётлар ва статистик маълумотларни таҳлил этиш, анкета сўровномаси ва математик-статистик таҳлил услублари.

Футболда ўйинида тактика деганда ўйинчиларнинг рақиб устидан ғалаба қозонишга қаратилган индивидуал ва жамоавий ҳаракатларини ташкил қилиши, яъни команда футболчиларининг муайян режага биноан айнан шу муайян рақиб билан муваффақиятли кураш олиб боришига имкон берадиган биргаликдаги ҳаракатларини тушуниш керак. [2].

Тактикадаги асосий вазифа хужум ва ҳимоя ҳаракатларининг мақсадга эриштира оладиган энг қулай восита, усул ва шакллари белгилашдан иборатдир.

Қандай тактикани танлаш ҳар бир алоҳида ҳолда команда олдида турган вазифаларга, кучлар нисбати ва ўйинчиларнинг ўзаро курашувчи гуруҳларига, майдоннинг аҳволига, иқлим шароити ва ҳоказоларга боғлиқ. Футбол ўйини кўп марталаб хужумдан ҳимояга ва ҳимоядан хужумга ўтишдан иборат бўлгани учун ҳам, табиийки, ҳар қайси команданинг хужум ва ҳимоя ҳаракатлари уюшган бўлиши керак.

Тактика учрашув вақтида бутун ўйин фаолиятининг асосий мазмуни ҳисобланади. Конкрет рақибга қарши тўғри танланган кураш тактикаси муваффақият қозонишга ёрдам беради, нотўғри танланган ёки учрашув мобайнида асқотмаган тактика эса одатда мағлубиятга олиб келади.

Рақибларни нейтраллаш вазифаларини тўғри ҳал қила билиш ва хужумдаги ўз имкониятларидан муваффақиятли фойдалана олиш умуман команданинг ҳам, унинг алоҳида ўйинчиларининг ҳам тактик етуқлигини кўрсатади. Хужум ва ҳимояда ҳамма футболчиларнинг ҳаракатлари яхши уюштирилган ҳамда, албатта, фаол бўлгандагина команда муваффақиятга эриша олади.

Мураббий ўйиннинг тактик режасини қандай қилиб тўзган бўлмасин, бу режа алоҳида футболчиларнинг ҳаракатлари билан амалга оширилади. Ана шунинг учун ҳам индивидуал тактик камолотга эришмай туриб, команданинг ўйинини чиройли ва рисоладагидек қиладиган аниқ тактик хара-катларни оширишни хаёлга ҳам келтириб бўлмайди.

Футбол ўйинида тактика билан техника бир-бирига чирмашиб кетган бўлади. Тўпни кимга ва қандай узатиш лозим, рақибни доғда қолдириш учун айланиб ўтишни ишлатиш керакми ёки тўпни шерикка оширган маъқулми, дарвозага қайси пайтда зарб бериш зарур эканлигини ҳал қиладиган ўйинчи тактик тафаккурдан фойдаланади, аҳд қилган ҳаракатини амалга ошираётганда эса у техник маҳоратини намойиш этади. Демак, техника ўйинчининг техник режаларини амалга ошириш воситаси бўлиб хизмат қиладди. Техник тайёргарлик аъло даражада бўлсагина хилма-хил тактик ҳаракатларни бажариш мумкин.

Тенг кучли командалар учрашувида улардан бирининг ғалабасига кўпинча мағлуб бўлганларда ироданинг камлик қилгани ёки жисмоний ва техник тайёргарлик бўш бўлгани сабаб қилиб кўрсатилади. Бироқ футбол ўйинидаги ғалаба аксарият ҳолларда тактик режалар кураши билан

белги-ланади. Тактика икки команданинг жисмоний, техник ва маънавий-иродавий тайёргарликдаги даражалари тенг бўлганда, улардан бирининг ғалаба қилишини таъминлаб берадиган муҳим омилдир. Йирик мусобақалардаги кўплаб мисоллар шундан далолат беради.

Усталик билан ишлатилган тактикагина муваффақият келтира олади. Баъзан командалар ҳар қандай рақибга қарши ўйнаганда ҳам бир хил тактика ишлатаверадилар. Тактик жиҳатдан бундай кашшоклик, бир хиллик маҳоратнинг ўсиб боришига тўсқинлик қилади. Ҳар бир команда, айниқса, юқори даражали команда хилма-хил тактик режада ўйнай билиши керак, бўлмаса у, айрим ютуқлари бўлишига қарамай, мусобақаларда катта ғалабага эриша олмайди.

Ўқув-тренировка жараёнида тактик тайёргарликка жиддий эътибор берилади. Ҳар бир ўйинчи ва, умуман, команда ҳаракатларнинг хилма-хил вариантларини мукамал эгаллаган бўлиши керак.

Хужум ҳаракатлари билан ҳимоя ҳаракатларининг доимий кураши натижасида ўйин тактикаси узлуксиз такомиллашиб боради. Худди ана шу кураш футбол тактикаси таракқиётининг асосий ҳаракатлантирувчи кучи ҳисобланади [2,3,4].

Биз ҳозирги кунга футбол мусобақаларида қатнашиш учун ўйинга жамоани тушуришдан олдин ўйиннинг тактик режасини тузиб, ўйинчиларнинг вазифаларини тушунтириб кейин жамоани майдонга тушурамиз. Биз тактикани тузишда қандай омилларга эътибор бериш кераклигини аниқлаш мақсадидашда БЎСМ футбол мураббийлари ўртасида ўйин тактикасига оид тезкор сўровнома ўтказдик.

Сўровномада Тошкент вилояти Чирчиқ шаҳридаги БЎСМ футбол мураббийларидан 5 нафари катнашдилар. Бу сўровномада футбол ўйини тактикасига оид 6 та савол ўртага ташланиб муҳокама қилинди.

Анкета сўравномаси бўйича маълумотлар

1-жадвал

Савол	Ҳа	Йўқ
1. Рақибга нисбатан тактика танлаганда иқлим шароити муҳим ҳисобланадими?	70%	30%
2. Тактика танлаганда рақиб кучига қараб тактикани танлаш муҳим ҳисобланадими?	70%	30%
3. Ҳар хил тактик режаларни амалга оширишда ўйинчининг техникаси муҳим ҳисобланадими?	60%	40%
4. Футбол ўйинида рақиб билан кучлар тенг келиб қолганда ғалаба тўғри қўйилган тактикага боғлиқми?	80%	20%
5. Жамоа йирик ҳисобда ғолиб бўлиб турганида 1+4+5+1 ёки 1+4+4+2 тактик системасига ўтиб ўйнаши тўғрими?	80%	20%
6. Жамоа йирик ҳисобда мағлубиятга учраб турганида 1+3+4+3 тактик системасига ўтиб ўйнаши тўғрими?	80%	20%

Ўтказилган анкета сўравномаси шунини кўрсатадики, Тошкент вилояти Чирчиқ шаҳридаги БЎСМ футбол мураббийлари 1-саволга 7 нафар мураббий (70%) ҳа, 3 нафар мураббий (30%) йўқ дея жавоб беришди. 2-саволга эса 7 нафар мураббий (70%) ҳа, 3 нафар мураббий (30%) йўқ дея жавоб беришди. 3-саволга 6 нафар мураббий (60%) ҳа, 4 нафар мураббий (40%) эса йўқ жавобини беришди. 4-саволга 6 нафар мураббий (80%) ҳа, 2 нафар мураббий (20%) эса йўқ деб жавобини беришди. 5-саволга 5 нафар мураббий (80%) ҳа, 5 нафар мураббий (20%) эса йўқ деб жавобини беришди. Охириги 6-саволга 8 нафар мураббий (80%) ва 2 мураббий (20%) йўқ деб жавоб беришди.

Савол	Тўғри жавоб		Нотўғри жавоб	
	сон	Фоиизи %	сон	Фоиизи %
Биринчи савол	7	70%	3	30%
Иккинчи савол	7	70%	3	30%
Учинчи савол	6	60%	4	40%
Тўртинчи савол	8	80%	2	20%
Бешинчи савол	8	80%	2	20%
Олтинчи савол	8	80%	2	20%
Жами	6	73%	10	27 %

Тошкент вилояти Чирчиқ шаҳридаги БЎСМ футбол мураббийлари футбол ўйини тактикаси бўйича берилган 6 та саволларга 73% тўғри, 27% нотўғри жавоб беришган.

Хулоса. Юқорида баён этилганлардан куйидагича хулоса чиқариш мумкин, Чирчиқ шаҳридаги БЎСМ футбол мураббийлари футбол ўйини тактикаси бўйича берилган 6 та саволларга 73% тўғри, 27% нотўғри жавоб беришди. Футбол ўйини тактикаси юзасидан БЎСМ футбол мураббийлари томонидан берилган нотўғри саволларнинг жавоблари БЎСМ футбол мураббийларига тушунтирилиб, услубий ёрдам кўрсатилди. Футбол ўйинида қандай тактикани танлаш ҳар бир алоҳида ҳолда команда олдида турган вазифаларга, кучлар нисбати ва ўйинчиларнинг ўзаро курашувчи гуруҳларига, майдоннинг аҳволига, иқлим шароити ва ҳоказоларга боғлиқ. Шунинг учун тактика танлашда юқорида кўрсатилган омилларни инобатга олиб тактика танлаш муҳим ҳисобланади. Тўғри танланган тактика муваффақиятга олиб келади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. 2019 йил 04 декабрдаги “Ўзбекистонда футболни ривожлантиришни мутлақо янги босқичга олиб чиқиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5887 Фармони
2. Акрамов Р.А. Футбол дарслик: Ўқув қўлланма. Ўз.ДЖТИ.:2006.- 406 б.
3. Акрамов Р.А., Толибжонов А. Юқори малакали футболчиларни тайёрлаш: Ўқув қўлланма.- Т.:1994.-130 б.
4. Нуримов Р.И. Ёш футболчиларни техник ва тактик тайёрлаш: Ўқув қўлланма.:2005.-108 б

ЁШ ВОЛЕЙБОЛЧИЛАРДА ЖИСМОНИЙ ТАЙЁРГАРЛИК ВА МАШҒУЛОТ ЖАРАЁНИНИ ОПТИМАЛЛАШТИРИШ

Ҳакимов С.Т. мустақил изланувчи,
 Фаргона Давлат Университети
 Фаргона, Ўзбекистон
 e-mail: s.hakimov@gmail.com.

Калит сўзлар: *Ҳаракат сифатлари, морфо-куч омил, тезкор-куч чидамкорлиги, комплекс машқлар, сифат ва миқдор параметрлари, динамик тавсифи*

Ключевые слова: *Двигательные качества, морфо-силовой фактор, оперативно-силовая выносливость, комплекс упражнений, качественные и количественные параметры, динамическое описание*

Keywords: *Motor qualities, morpho-strength factor, operational-strength endurance, a set of exercises, qualitative and quantitative parameters, dynamic description*

<i>Usmanov Q.K. O'zDJTSU. Yosh tennischilarni tayyorlash amaliyotida harakatli o'yinlarning o'rnini</i>	1293
<i>Usmonov M.Q. TerDU. Dostonov A.M. O'zDJTSU. Boksda saralash samaradorligini belgilovchi omillar</i>	1295
<i>Xabibullaev S.X., Anarbaev D.K. TChDPI. Futbol o'yinida taktik tayyorgarlik ahamiyati</i>	1297
<i>Xakimov S.T. FarDU. Yosh voleybolchilarda jismoniy tayyorgarlik va mashg'ulot jarayonini optimallashtirish</i>	1300
<i>Xalmatov T. O'zDJTSU. Sportda salbiy emotsional holatlar va uni oldini olishning psixologik yo'llari</i>	1302
<i>Xalmatov T. O'zDJTSU. Sportchilarda irodaviy sifatlar rivojlanishining psixologik o'ziga xosliklari</i>	1305
<i>Xamidjonov A.U. NamDU. Sport kurashi turlariga saralash va erta yunaltirishda vazn-bo'y ko'rsatkichlarini bashorat qilishning metodologik asoslari</i>	1308
<i>Xasanova G.M., Paxrudinova N.Yu. UzGUFKS. Osobennosti obucheniya bazovim uprajneniyam v ravnovesii v sportivnix vidax gimnastiki</i>	1312
<i>Xaydarov B.S. O'zDJTSU. Nayza uloqtiruvchilarning yillik mashg'ulot yuklamalarini rejalashtirish</i>	1314
<i>Xo'jamkeldiyev G'.S. O'zDJTSU. Chekka hududlarda yengil atletika sportini keng ommalashtirish</i>	1317
<i>Xo'jamkeldiyev G'.S. O'zDJTSU. O'zdjtsu yengil atletika ixtisosligi talabalarini spmo mashg'ulotlarini rejalashtirish (o'rta masofaga yugurchilar misolida)</i>	1319
<i>Xodjamqulov X. O'zDJTSU. Taekvondochilarning umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarliklarini takomillashtirish</i>	1320
<i>Xo'janiozov B.I. O'zDJTSU. Kurash - milliy sport turini o'qitishni takomillashtirish</i>	1323
<i>Xolboev T.Q. O'zDJTSU. Innovatsion texnologiyalar va harakatli o'yinlarni integratsiyalashtirish orqali engil atletikachilarning maxsus tezkorligini oshirish</i>	1326
<i>Xoliqov B.X. O'zDJTSU. Kurash mashg'ulotlarda jismoniy tayyorgarlik masalalari</i>	1327
<i>Xoliqov B.X. O'zDJTSU. Yosh avlodni ma'naviy tarbiyalashda milliy kurashning o'rnini oshirish haqida</i>	1329
<i>Xoliqov B.X. O'zDJTSU. Kurash sport turlaridagi texnik tayyorgarligidagi usullar tahlili</i>	1330
<i>Xolmatov A.I., Tastanov N.A. O'zDJTSU. Sport kurashida mashg'ulotlarini tashkillashtirishdagi zamonaviy muammolar</i>	1332
<i>Xolmatov A.I. UzGUFKS. Metodika sovershenstvovaniya skorostno-silovoy podgotovki bortsov greko-rimskogo stilya 15-17 let</i>	1334
<i>Xolmirzayev B. B. O'zDJTSU. Bazaviy tayyorgarlik bosqichida ish qobiliyatining hususiyatlari</i>	1336
<i>Xolmurodov L.Z., Xoldorov Sh. O'zDJTSU. Gandbolchilarining o'quv mashg'ulot jarayonini me'yorlashtirish usullari</i>	1339
<i>Xusanbaev A.P., Muxsinov SH.N., Eshto'xtarova S.M. O'zDJTSU. Markaz amplusida harakatlanadigan gandbolchilarning hujum o'yin shkalasi tahlili</i>	1342
<i>Yadgarov B. J. UrDU. Umumta'lim maktablarida engil atletika sport mashg'ulotiga tanlashda xalq harakatli o'yinlardan foydalanish samaradorligi</i>	1346
<i>Yaqubova D.B. UrDU. Gandbol bilan shug'ullanuvchi sportchilarning psixik komponentlarning rivojlanishi</i>	1351
<i>Yoldashov Sh.S., Mamishev O.E., H.A.Jabbarov O'zDJTSU. Yangi avlod chavandozlarini tayyorlashning huquqiy asoslari</i>	1353
<i>Yoqubova O.M. O'zDJTSU. Voleybolchilarining o'yin faoliyatida amalga oshirgan hujum harakatlarini tahlili</i>	1356
<i>Yoqubova O.M. O'zDJTSU. Voleybol o'yin faoliyatida statistik tahlillar samaradorligi</i>	1359